

Innst. 68 S

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument nr. 3:10 (2008–2009)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av adgang til samfunnslivet for personer med funksjonsnedset- telser

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Full deltakelse og likestilling for alle uavhengig av funksjonsevne har vært et mål siden tidlig i 1990-årene. Norge sluttet seg til FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming da de kom i 1993, og tok inn målsettingen som en del av den nasjonale politikken.

En samlet sosialkomité har pekt på at samfunns-kapte hindringer er årsaken til at mange med nedsatt funksjonsevne ikke har mulighet til deltakelse og likestilling. Det har blitt vist til at en forutsetning for tilgjengelighet i alle deler av samfunnslivet er at fysiske barrierer i bygninger, utemiljø og transport-midler bygges ned.

Med nedsatt funksjonsevne menes tap av eller skade på en kroppsdel eller i en av kroppens funksjo-ner. Det er anslått at 17–20 prosent av befolkningen har nedsatt funksjonsevne. Andelen vil imidlertid variere avhengig av hvilken begrepsforståelse man legger til grunn. Konsekvensene av nedsatt funk-sjonsevne vil i mange tilfeller være situasjonsbetin-get ut fra utformingen av omgivelsene.

I 2004 kom "Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjons-evne. Plan for universell utforming innen viktige samfunnsområder". Handlingsplanen omfattet nesten

100 tiltak fordelt på 15 departementer, og arbeidet ble koordinert av Miljøverndepartementet. Handlings-planen var opprinnelig tenkt å gjelde til og med 2009. I forbindelse med tilgjengelighets- og diskrimine-ringsloven ble det imidlertid startet opp et arbeid med en ny handlingsplan som skal koordineres av Barne- og likestillingsdepartementet. Planen vil bli lagt fram våren 2009.

Det er Barne- og likestillingsdepartementet som har ansvaret for samordning av politikken for perso-ner med nedsatt funksjonsevne. Dette innebærer at departementet skal være en pådriver for at målene på området nås, og koordinere politikken på tvers av departementene.

Formålet med forvaltningsrevisjonen er å under-søke om personer med nedsatt funksjonsevne har til-gang til offentlige bygg, transport og uteområder på lik linje med andre samfunnsborgere, og hvordan de statlige virkemidlene på området forvaltes.

Undersøkelsen belyser følgende problemstillin-ger:

1. Hvordan er tilgjengeligheten til offentlige bygg, transport og uteområder for bevegelseshemmede, synshemmede og hørselshemmede?
2. I hvilken grad bidrar forvaltningen av de statlige virkemidlene til bedre tilgjengelighet for perso-ner med nedsatt funksjonsevne?

1.2 Oppsummering av undersøkelsen

Problemstillingene i undersøkelsen er belyst med utgangspunkt i data innhentet ved dokumentanalyser, spørreundersøkelser, statistikk, intervjuer, gruppein-tervjuer og befaringer. Dokumentet gjør nærmere rede for datainnhenting.

1.2.1 Det er utfordringer knyttet til å ivareta sektoransvaret og samordningen på politikkområdet

Undersøkelsen viser at tilgjengeligheten til sentrale samfunnsarenaer er mangelfull for personer med nedsatt funksjonsevne. Innenfor sektorene bygg, kollektivtransport og uteområder er det betydelig avstand mellom de fastsatte målene og resultatene slik de framkommer i undersøkelsen.

Sektoransvarsprinsippet ligger til grunn for gjennomføringen av politikken for personer med nedsatt funksjonsevne. I dag mangler de berørte departementene jevnt over informasjon om status, utvikling og måloppnåelse når det gjelder tilgjengelighet. Det er i liten grad utviklet relevante indikatorer og pålitelig statistikk, noe som representerer en klar begrensning med hensyn til å vurdere måloppnåelsen. Av undersøkelsen fremgår det at den løpende evalueringen av tiltak som det er lagt opp til i den gjeldende handlingsplanen, bare i liten grad er fulgt opp. Uten at det framskaffes bedre og mer pålitelig styringsinformasjon, mangler grunnlaget for å vurdere hvilke tiltak som gir den ønskede effekt. Til nå er det i liten grad synliggjort hvilke konkrete forbedringer i tilgjengeligheten som er forventet som resultat av satsing innen det enkelte området.

Barne- og likestillingsdepartementets overordnede ansvar for politikkområdet innebærer blant annet å fylle en koordineringsrolle for de sektorspesifikke tiltakene, samt å bidra til utviklingen av styringsverktøy. Det har over flere år vært arbeidet med å utvikle nasjonale indikatorer for tilgjengelighet og universell utforming. Barne- og likestillingsdepartementet har gitt Deltasenteret i oppdrag å koordinere de ulike sektorenes arbeid med utvikling av de nasjonale indikatorene. Departementet har ikke satt frist for når arbeidet skal ferdigstilles, og det er heller ikke skissert en plan for forventet fremdrift. Etter revisjonens vurdering må Barne- og likestillingsdepartementet i større grad skape forpliktende rammer for å sikre god fremdrift i arbeidet som vil danne grunnlag for styringsinformasjon på et område som er av stor betydning for mange brukere.

Barne- og likestillingsdepartementet opplyser at det i løpet av våren 2009 vil bli lagt fram en konkret plan med tidsrammer for når et nasjonalt indikatorsystem for universell utforming skal være operativt.

Brukermedvirkning er en uttalt ambisjon for arbeidet med tilgjengelighet og universell utforming. Undersøkelsen viser at brukerorganisasjonene opplever at de ofte blir tatt med på råd for sent i prosessene, at det til dels gis korte frister for å komme med innspill og at brukerinvolveringen i forbindelse med utforming av ny handlingsplan er begrenset. Det kan derfor synes som at prosessene rundt brukermedvirkningen ikke fungerer etter intensjonen. Ut fra ambi-

sjonen om brukermedvirkning må departementene, for å sikre god forankring av de valgte løsningene, i større grad legge vekt på å inkludere brukerne i arbeidet med politikkutformingen.

1.2.2 Tilgjengeligheten til offentlige bygg, kollektivtransport og uteområder er mangelfull

Når det gjelder offentlige bygg, viser undersøkelsen at syns-, hørsels- og bevegelseshemmede møter barrierer som trapper, trinn, terskler, mangelfull skilting og kontrastmarkering og manglende teleslynger i offentlige bygg. Barrierene gjør det vanskelig for disse brukerne å benytte de offentlige tjenestene som er lokalisert i byggene.

Når det gjelder tilgjengeligheten til offentlige bygg, gir ikke Kommunal- og regionaldepartementet noen føringer utover det som går fram av plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter. Statsbygg er Norges største eiendomsforvalter i statlig sivil sektor, og har gjennomført kartlegginger av tilgjengeligheten til egne bygg. Ifølge Statsbygg oppfyller ingen bygg i deres bygningsmasse per i dag alle krav til universell utforming. Dessuten er det svært få bygg i Statsbyggs portefølje som oppfyller dagens regelverk til tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.

Undersøkelsen viser at manglende kompetanse fører til at bygg blir satt opp uten at gjeldende regelverk blir fulgt. En tydelig indikasjon på behovet for mer kompetanse er opplysninger som framgår av den årlige brukerundersøkelsen som gjennomføres av Statens bygningstekniske etat. For 2008 viser undersøkelsen at 40 prosent av bygg- og anleggsforetakene oppgir at de ikke kjenner til innholdet i begrepet universell utforming i byggsektoren.

Kommunal- og regionaldepartementet opplyser at Husbanken og Statens bygningstekniske etat vil iverksette en rekke tiltak i forbindelse med regjeringens nye handlingsplan for økt tilgjengelighet og universell utforming for å bidra til å styrke kunnskapen om universell utforming.

Etter arbeids- og velferdsforvaltningsloven skal NAV-kontorene så langt det er mulig og rimelig utformes ut fra prinsippet om universell utforming. Arbeids- og velferdsetaten har operasjonalisert prinsippet om universell utforming i interne retningslinjer som omhandler den fysiske utformingen av NAV-kontorene. Undersøkelsen viser at utformingen av mange NAV-kontorer ikke tilfredsstiller Arbeids- og velferdsetatens ambisjon om universell utforming slik den er nedfelt i disse retningslinjene.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i liten grad fulgt opp den faktiske utformingen av kontorene, og det rapporteres heller ikke om resultater til Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Arbeids- og inklude-

ringsdepartementet har i styringsdialogen med direktoratet ikke etterspurt eller fulgt opp den manglende resultatrapporteringen når det gjelder bestemmelsen om universell utforming. Etter revisjonens vurdering har Arbeids- og inkluderingsdepartementet i for liten grad gitt føringer og innhentet nødvendig styringsinformasjon for å sikre at lovens intensjon om universell utforming er fulgt opp i praksis.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet uttaler i brev av 13. mars 2009 at krav til universell utforming ikke alltid kan være absolutt, men vil måtte prioriteres i forhold til andre momenter i den lokale evalueringen av lokaler. Dette gjøres i partnerskap med kommunene og med utleierne. Ifølge departementet har det også vært en stadig tilstramming i krav til universell utforming, noe som gjør at mange lokaler ikke oppfyller dagens krav.

I kommentarene til utkast til hovedanalyserapport opplyser Arbeids- og inkluderingsdepartementet at Arbeids- og velferdsdirektoratet vil gjennomføre følgende tiltak:

- Instruere etatens enheter om å gjennomgå alle etablerte NAV-kontor i forhold til etatens "Krav til universell utforming", herunder at enhetene bes om å løse alle forhold som er i strid med minimumskravene, samt at enhetene må lage en plan for øvrige hensiktsmessige tiltak. Dersom enhetene ikke kan tilfredsstille minimumskravene innen den fastsatte tidsfristen, skal det formelt søkes Arbeids- og velferdsdirektoratet om midlertidig dispensasjon slik at en samlet oversikt over avvik utarbeides.
- Sikre at gjeldende krav og retningslinjer som allerede foreligger på området ved inngåelse av nye leieavtaler følges opp av fylkesleddene, samt sikre løpende rapportering knyttet til universell utforming fra enheter under etablering.

I undersøkelsen kommer det fram at kollektivtilbudet når det gjelder tog og buss, er preget av varierende tilgjengelighet. For bevegelses- og synshemmede skaper særlig høydeforskjellen mellom buss og bussholdeplass, og avstand mellom tog og plattform problemer ved på- og avstigning. I tillegg er manglende lesbar og hørbar informasjon sentrale barrierer for hørsels- og synshemmede. Variasjonen i utformingen av infrastruktur og materiell skaper uforutsigbarhet og vanskeliggjør bruk av kollektivtilbudet for personer med nedsatt funksjonsevne.

På jernbanesektoren er hensynet til tilgjengelighet og universell utforming søkt ivarettatt i aktørenes plandokumenter. Ifølge Samferdselsdepartementet vil et universelt utformet transportsystem være kostbart og ligge langt fram i tid. Noen av de største utfordringene på sektoren er lang levetid på mye av mate-

riellet, stort antall holdeplasser og stasjoner og at det er mange aktører og forvaltningsnivåer som er involvert. Undersøkelsen viser at bare et fåtall av landets 360 jernbanestasjoner har god tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. NSBs togmateriell har varierende egenskaper knyttet til tilgjengelighet, noe som gir ulik grad av tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. Undersøkelsen viser at det er lite samsvar mellom innstigningshøyden til NSBs rullende materiell og Jernbaneverkets plattformhøyder, og at løsningene i liten grad er i overensstemmelse med valgt standard når det gjelder innstigningshøyde.

Undersøkelsen viser videre at fylkeskommunene i ulik grad stiller krav til tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne når de kjøper busstjenester. Bussparken er i varierende grad tilgjengelig.

Også når det gjelder offentlige uteområder viser undersøkelsen at tilgjengeligheten er vanskelig for personer med nedsatt funksjonsevne. Sentrale barrierer er fortauskanter, underlaget på fortauer, manglende ledelinjer, gjenstander plassert på fortau og mangelfull sikring av grave- og byggearbeider. Konsekvensene for brukerne er at framkommeligheten blir uforutsigbar, at deres aksjonsradius kan bli redusert og at potensielt farlige situasjoner kan oppstå.

Når det gjelder offentlige uteområder, har det innenfor kommunal planlegging i nær ti år vært nasjonale mål knyttet til tilgjengelighet og universell utforming. Likevel er dette hensynet i liten grad tatt inn i kommunale og fylkeskommunale planer og retningslinjer. Rapporteringen fra kommunene i KOSTRA viser at det bare er 13 prosent som oppgir å ha universell utforming i sitt planverk. Det synes som om Miljøverndepartementet derfor ikke har klargjort hvilke mål som skal ivaretas gjennom kommunal planlegging, og ikke i tilstrekkelig grad har oppnådd tilslutning til disse målene.

For brukerne er det summen av barrierene som hindrer dem i å delta på lik linje med andre. Samtidig kan én enkelt barriere utgjøre forskjellen mellom deltakelse og utestengelse. De mange barrierene og uforutsigbarheten de representerer fører til at personer med nedsatt funksjonsevne i større grad enn andre må bruke mye tid på å planlegge sine aktiviteter. For personer med nedsatt funksjonsevne vil det på grunn av manglende tilgjengelighet også være behov for hjelp av andre for blant annet å betjene en heis, komme seg om bord på et tog eller få tilgang til viktig informasjon.

Barne- og likestillingsdepartementet opplyser at ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov, ny handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet og utvikling av nasjonale indikatorer vil være viktige virkemidler framover for å få et mer universelt utformet og tilgjengelig samfunn. Den nye hand-

lingsplanen skal støtte oppunder implementeringen av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, ny plan- og bygningslov samt annen ny sektorlovgivning knyttet til universell utforming. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven skal bidra til nedbygging av samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer, og hindre at nye skapes. Det innføres også en plikt til generell tilrettelegging (universell utforming) og individuell tilrettelegging, og en særskilt plikt til tilrettelegging på noen utvalgte samfunnsområder.

Barne- og likestillingsdepartementet opplyser i brevet at departementet i forbindelse med ny handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet vil utarbeide mål, delmål og tidsfaste tiltak for videre arbeid på dette området.

1.3 Riksrevisjonens bemerkninger

Riksrevisjonens undersøkelse viser at personer med nedsatt funksjonsevne møter vesentlige barrierer innenfor offentlige bygg, uteområder og kollektivtransport. Disse hindringene gjør at mulighetene til deltakelse og likestilling er begrenset for mange. I sin pådriverrolle har Barne- og likestillingsdepartementet i for liten grad sikret oppmerksomhet om og framdrift i fagdepartementenes sektorvise arbeid på dette området.

Riksrevisjonen har merket seg at departementene som omfattes av undersøkelsen i all hovedsak deler Riksrevisjonens vurderinger, og at flere nå vil iverksette tiltak for å bedre kompetansen og styringen. For å bedre resultatene er det en forutsetning at departementene følger opp tiltak tettere enn de gjør i dag. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om fagdepartementene i tilstrekkelig grad har utnyttet de virkemidlene som er til rådighet for å styrke innsatsen, fra blant andre statlige aktører og kommuner.

Undersøkelsen viser at brukermedvirkningen på dette politikkområdet ikke er i samsvar med ambisjonene. Brukerne opplever at de ikke blir inkludert tidlig nok i prosessene, og at de i begrenset grad har vært involvert i arbeidet med ny handlingsplan. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om prosessene for brukerinvolvering er gode og omfattende nok til å sikre at brukernes behov er tilstrekkelig ivarettatt.

God styring av politikkområdet, herunder målrettet bruk av tiltak, forutsetter systematisk kunnskap om tilstanden på området og virkninger av iverksatte tiltak. Etablering av et nasjonalt indikatorsystem for universell utforming vil bidra til at denne kunnskapen økes. Utviklingsarbeidet med indikatorer har pågått i flere år. Etter Riksrevisjonens vurdering har Barne- og likestillingsdepartementet ikke hatt en styring som har sikret god nok framdrift i arbeidet. Riksrevisjonen har merket seg at Barne- og likestillingsdepartementet i løpet av våren 2009 vil legge fram en konkret plan med tidsrammer for når et slikt system

skal være operativt, og understreker nødvendigheten av at også fagdepartementene i større grad enn hittil prioriterer arbeidet med slike sentrale indikatorer.

Den nye handlingsplanen som framlegges våren 2009, vil ifølge Barne- og likestillingsdepartementet understøtte implementeringen av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Riksrevisjonen vil framheve betydningen av at Barne- og likestillingsdepartementet og de andre fagdepartementene, i sin oppfølging av handlingsplanen og indikatorarbeidet, forvisser seg om at dette arbeidet i praksis fører til færre barrierer og bedre tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.

1.4 Svar fra Barne- og likestillingsdepartementet

Saken har vært forelagt Barne- og likestillingsdepartementet, og statsråden har i brev av 15. april 2009 svart:

"(...)

1. Merknader fra Barne- og likestillingsdepartementet

Politikkområdet

Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) fikk 18. oktober 2007 ansvaret for å koordinere den samlede politikken for personer med nedsatt funksjonsevne. Tidligere lå dette ansvaret i Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID).

Koordineringen av arbeidet med universell utforming og oppfølging av den nasjonale handlingsplanen for økt tilgjengelighet og universell utforming har vært forankret i Miljøverndepartementet (MD). BLD overtok koordineringsoppgavene knyttet til universell utforming fra årsskiftet 2008/2009. Det ble i denne sammenheng overført stimuleringsmidler knyttet til arbeidet med universell utforming fra MD til BLD.

Når det i Riksrevisjonens dokument til Stortinget (side 6 og side 12) refereres til styringen av politikkområdet, bør det komme klarere fram at BLD kun har hatt ansvaret for koordineringen av den samlede politikken for personer med nedsatt funksjonsevne og universell utforming i en kort periode. Riksrevisjonen ser utviklingen over flere år og innenfor en rekke sektorer. Etter min mening blir det da svært unyansert utelukkende å kritisere BLD for pådriverrollen.

Brukermedvirkning

I dokumentet til Stortinget sies det at "Undersøkelsen viser at brukermedvirkning på dette politikkområdet ikke er i samsvar med ambisjonene. Brukerne opplever at de ikke blir inkludert tidlig nok i prosessene, og at de i begrenset grad har vært involvert i arbeidet med ny handlingsplan. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om prosessene for brukerinvolvering er gode og omfattende nok til å sikre at brukernes behov er tilstrekkelig ivarettatt".

Det kan synes som at Riksrevisjonen generaliserer uttalelser om brukermedvirkning på dette politikkområdet på bakgrunn av et begrenset antall

respondenter. Dette er et av de få områdene hvor det er etablert et omfattende system for brukervedvirkning på alle forvaltningsnivåer. Den 10.09.07 trådte Lov om råd eller anna representantskapsordning i kommuner og fylkeskommuner for mennesker med nedsatt funksjonsevne m.m. i kraft. Dette innebar at alle kommuner og fylkeskommuner fikk en lovmessig plikt til å sikre brukervedvirkning i relevante kommunale og fylkeskommunale beslutningsprosesser. Videre er det etablert et nasjonalt råd for å gi uttalelser til departementene m. fl. i alle saker som berører personer med nedsatt funksjonsevne. Brukerkompetansen utgjør en viktig del av den samlede kompetansen til Statens råd for likestilling av funksjonshemmede.

Brukermedvirkning er en klar ambisjon i utforming av regjeringens politikk for personer med nedsatt funksjonsevne. Av den grunn er det etablert en rekke formelle fora for kontakt mellom brukerorganisasjonene og regjeringen (Kontaktutvalget) og det enkelte departementet og/eller underliggende etater. I tillegg arrangeres det en rekke ad-hoc møter mellom departementer og brukerorganisasjoner knyttet til avgrensede saker eller større politiske prosesser. Dette kommer i tillegg til samhandling med Statens råd for likestilling av funksjonshemmede.

Jeg vil også peke på at Regjeringen over BLD sitt budsjett tildeler over 150 mill kroner til funksjonshemmedes organisasjoner. Formålet med tilskuddet er blant annet å styrke mulighetene for organisasjonene til å drive interessepolitisk arbeid.

Høsten 2007 ble det arrangert et møte rettet mot funksjonshemmedes organisasjoner hvor formålet var å få organisasjonenes innspill til en ny handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet i en tidlig fase av arbeidet. Etter den tid har det vært avholdt møter med forskjellige organisasjoner en rekke ganger både på politisk og administrativt nivå knyttet til tilgjengelighetsområdet og handlingsplanarbeidet. Høsten 2008 ble det avholdt et nytt møte i BLD med FFO og SAFO som ble ledet av daværende statssekretær Kjell Erik Øie. På møtet ble det orientert om status i arbeidet med handlingsplanen samt gitt muligheter for organisasjonene til å kommentere arbeidet og å gi ytterligere innspill til tiltak i handlingsplanen.

Jeg registrerer Riksrevisjonens spørsmål ved om prosessene for brukerinvolvering er gode og omfattende nok til å sikre at brukernes behov er tilstrekkelig ivarettatt.

Indikatorer

På side 12, tredje avsnitt, i Riksrevisjonens dokument til Stortinget uttales det at "Utviklingsarbeidet med indikatorer har pågått i flere år."

Jeg ønsker å presisere at arbeidet med indikatorer startet opp senhøsten 2006. Deltasenteret inviterte til oppstartsseminar i Indikatorforumet 24. januar 2007. Første møte i styringsgruppen var 29. mai 2007. Det presise er dermed litt over to år. En rekke indikatorer er allerede på plass og de fleste indikatorer vil være i drift i løpet av 2009. Problemet er imidlertid bygg og uteområder. Disse indikatorene vil komme noe senere på grunn av omfanget av data og målesteder. Det er ca 3,5 millioner bygninger i Norge.

2. Merknader fra Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)

Brukermedvirkning

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om prosessene for brukervedvirkning er gode og omfattende nok til å sikre at brukernes behov blir tilstrekkelig ivarettatt.

KRD vil understreke at vi har og har hatt fokus på brukervedvirkning i arbeidet med utvikling av bygningsdelen til ny plan- og bygningslov. I utredningsarbeidet forut for Odelstingsproposisjon nr 45 (2007–2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling har Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO), Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) samt statens eget rådgivende organ på området, Statens råd for likestilling av funksjonshemmede (SRLF), vært tatt med på råd. Det har skjedd gjennom medvirkning i referansegrupper til utredningene:

- Kostnader og virkninger av universell utforming (FFO og SRLF)
- Analyse av kostnader ved universell utforming av nye bygninger, anlegg og uteområder for publikum (FFO)
- Samfunnsøkonomisk analyse av krav til universell utforming av undervisningsbygg (FFO, SAFO, SRLF)

Departementet har i tillegg jevnlig dialog med SRLF i arbeidet med ny plan- og bygningslov og ny teknisk forskrift. Statens byggt tekniske etat har i arbeidet med veileder til teknisk forskrift til plan- og bygningsloven gjennomført en work shop hvor FFO, SAFO og SRLF deltok. Etaten har også rådført enkelte brukerorganisasjoner i arbeidet med særskilte problemstillinger i forskriftsarbeidet. Det er også verd å nevne at brukerorganisasjonene sammen med fagetatene har vært sentrale i arbeidet med utvikling av norsk standard for universell utforming av bygg og tiliggende uteområder.

Kompetanse

Riksrevisjonen viser til Statens bygningstekniske etats brukerundersøkelse rettet mot bygg- og anleggsforetakene i 2008 og til at "... 40 prosent ... oppgir at de ikke kjenner innholdet i begrepet universell utforming i byggsektoren."

Kommunal- og regionaldepartementet vil understreke at det har skjedd en svært positiv utvikling hva gjelder kunnskapsnivået om universell utforming i foretakene fra da etaten inkluderte universell utforming i sin årlige brukerundersøkelse i 2006 og fram til i dag. Flertallet av foretakene, 57 prosent kjenner nå til begrepet universell utforming. Dette er en klar forbedring fra at 39 prosent svarte bekræftende på det tilsvarende i 2006. Departementet mener at Statens bygningstekniske etats og Husbankens informasjonsarbeid bidrar til økende kunnskap om universell utforming i næringen.

Kunnskap om tilstand på området

Riksrevisjonen viser til at "god styring av politikkområdet ... forutsetter systematisk kunnskap om tilstanden på området og virkningen av iverksatte tiltak."

KRD ser behovet for bedre statistikk om tilgjengelighetstilstanden i bygningsmassen. Departementet vil derfor ta initiativ til samarbeid med Statens kartverk med det formål å styrke informasjonen om bygningsmassens tilgjengelighet/universelle utforming i matrikkelen. Statens bygningstekniske etat og Husbanken vil medvirke i dette arbeidet.

3. Merknader fra Samferdselsdepartementet (SD)

SD bemerker at innføringen av diskrimineringsloven gis lite oppmerksomhet i hovedanalyserapporten. Spesielt i vurderingene i kapittel 6 der det foreslås hvordan departementene skal jobbe videre med feltet, kunne arbeidet med oppfølging av diskrimineringsloven, samt ny plan- og bygningslov kommet tydeligere fram.

Innenfor samferdsel har det skjedd store endringer i løpet av de siste årene. Det er ikke tvil om at det har "stått dårlig til" og at det er langt fram til transportsystemet er universelt utformet, men bevisstheten om dette og viljen/evnen til å gjøre noe med det er økt veldig. Denne utviklingen omtales ikke. Både dette arbeidet, forankret blant annet i St. meld. nr. 24 (2003-2004) Nasjonal transportplan (2006-2015), og arbeidet med oppfølgingen av diskrimineringsloven burde ha vært omtalt.

Riksrevisjonens utsagn "Undersøkelsen viser at det er lite samsvar mellom innstigningshøyden i NSBs rullende materiell og Jernbaneverkets plattformhøyder, og at løsningene i liten grad er i overensstemmelse med valgt standard når det gjelder innstigningshøyde" gir et galt inntrykk.

Her tegnes et bilde av at det over lengre tid/ i flere år har foreligget en standard, og at de som har besluttet løsninger har ignorert standarden. Dette er ikke riktig. Det har inntil nylig ikke eksistert én standard for plattformhøyde, og dermed heller ikke for innstigningshøyde i materialet. Jernbaneverket og NSB har nå i fellesskap kommet fram til en standard for plattformhøyder, slik at NSB har kunnet legge den til grunn ved bestillingen av nytt materiell i 2008. Videre har brukermidvirkningen vært forbilledlig både i prosessen med å stille krav til nytt materiell og i arbeidet med å få utarbeidet en plan for hvordan jernbanen kan bli universelt utformet."

1.5 Uttalelse fra Riksrevisjonen

Riksrevisjonens undersøkelse dokumenterer at personer med nedsatt funksjonsevne opplever betydelige hindringer på sentrale samfunnsområder. Undersøkelsen viser at tilgjengeligheten til offentlige bygg, kollektivtransport og uteområder fortsatt er vanskelig, til tross for at bedre tilgjengelighet og deltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne lenge har vært sentrale politiske mål. Riksrevisjonen mener undersøkelsen dokumenterer at det fortsatt er et langt stykke igjen før man kan si at personer med nedsatt funksjonsevne har god adgang til disse vesentlige delene av samfunnslivet.

Høyere grad av tilgjengelighet krever at fagdepartementene systematisk følger opp tilstanden og iverksetter tiltak innenfor sine sektorer. I tillegg er sterkere koordinering på tvers av sektorene nødven-

dig for å oppnå bedre resultater på området. Etter Riksrevisjonens vurdering er Barne- og likestillingsdepartementets pådriverrolle styrket ved at politikkområdet, ny handlingsplan, og forvaltningen av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven nå er samlet i ett departement.

Etablering av et nasjonalt indikatorsystem for universell utforming vil bidra til økt kunnskap om tilstanden på området og virkningen av iverksatte tiltak. De siste to årene har arbeidet med indikatorutviklingen vært koordinert på tvers av sektorene. Det har ikke foreligget en konkret plan med tidsrammer for når et nasjonalt indikatorsystem skulle være operativt. Riksrevisjonen har merket seg at Barne- og likestillingsdepartementet nå opplyser at en rekke indikatorer allerede er på plass, og at de fleste indikatorer vil være i drift i løpet av 2009. Departementet opplyser at det fortsatt vil ta noe tid før det vil foreligge indikatorer for bygg og uteområder. Riksrevisjonen mener det er viktig at departementet sikrer god framdrift i det videre arbeidet med ferdigstillelsen og implementeringen av indikatorene.

Etter Riksrevisjonens vurdering er brukermidvirkning helt avgjørende for å etablere gode løsninger for tilgjengelighet og universell utforming. Riksrevisjonen har merket seg Barne- og likestillingsdepartementets presisering av at det er etablert et omfattende system for brukermidvirkning på alle forvaltningsnivåer. Undersøkelsen viser også at det har vært en positiv utvikling på dette feltet de siste årene, samtidig som brukerorganisasjonene opplever at det fortsatt er et forbedringspotensial. Riksrevisjonen mener det er viktig at forvaltningen kontinuerlig involverer brukerne i prosesser som er viktige for dem, og at brukermidvirkningen evalueres og utvikles videre.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bendiks H. Arnesen, Martin Kolberg og Marit Nybakk, fra Fremskrittspartiet, lederen Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal, fra Høyre, Per-Kristian Foss, fra Sosialistisk Venstreparti, Hallgeir H. Langeland, fra Senterpartiet, Ola Borten Moe, fra Kristelig Folkeparti, Hans Olav Syversen, og fra Venstre, Trine Skei Grande, viser til at full deltakelse og likestilling for alle uavhengig av funksjonsevne, har vært et viktig mål siden tidlig på 1990-tallet. Komiteen har merket seg at det er blitt pekt på at samfunnskapte barrierer er årsaken til manglende tilgjengelighet.

Komiteen noterer at målet med Riksrevisjonens undersøkelse har vært å belyse om tilgjengeligh-

heten til offentlige bygg, anlegg, transportmidler og utearealer er den samme for personer med nedsatt funksjonsevne som for befolkningen for øvrig. Videre at undersøkelsen også har omfattet hvordan de statlige virkemidlene på dette område forvaltes.

Komiteen ser av undersøkelsen at tilgjengeligheten til sentrale og viktige samfunnsarenaer er mangelfull for personer med nedsatt funksjonsevne – spesielt hersker det innenfor offentlige bygg, kollektivtransport og uteområder betydelig avstand mellom de fastsatte mål og resultatene.

Komiteen viser til at bedre tilgjengelighet og deltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne lenge har vært på den politiske dagsorden, men at man til tross for dette ennå ikke har kommet helt i mål. Komiteen er i denne sammenheng også overrasket over Riksrevisjonens funn om at ingen av Statsbyggs eiendommer pr. i dag oppfyller alle krav til universell utforming – dvs. tilgjengelighet for alle. Komiteen vil spesielt understreke viktigheten av at NAV-kontorene oppfyller kravene til tilgjengelighet og at staten sammen med kommunene prioriterer dette viktige oppgraderingsarbeidet.

Når det gjelder kollektivtransport mener komiteen at kommuner og offentlige transportselskaper i første rekke må fokusere på å tilrettelegge forholdene for kjøretøy og stasjoner/stoppesteder slik at tilgjengeligheten økes for grupper med redusert funksjonsevne.

De involverte departementene mangler i stor grad informasjon om status, utvikling og måloppnåelse når det gjelder tilgjengelighet, og komiteen ser det som viktig at det blir utviklet relevante indikatorer og pålitelig statistikk, noe som er helt nødvendig for å kunne nå målene. Komiteen vil i likhet med Riksrevisjonen påpeke at det ikke er synliggjort hvilke konkrete forbedringer i tilgjengeligheten som er forventet som resultat av ytterligere satsing, innenfor det enkelte område.

Komiteen mener at det i tillegg er nødvendig å bygge opp sterkere koordinering på tvers av sektorene for å oppnå bedre resultater på området. Komiteen viser her til at Barne- og likestillingsdeparte-

mentet er gitt en rolle som pådriver og koordinator i arbeidet. Dette sammen med ny handlingsplan og at forvaltningen av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven nå er samlet i ett departement, mener komiteen vil kunne bidra til å styrke politikkområdet.

Komiteen mener også at etablering av et nasjonalt indikatorsystem for universell utforming vil kunne legge til rette for økt kunnskap om tilstanden på området, samt om virkningen av iverksatte tiltak.

Komiteen ser det som viktig at departementet sikrer god fremdrift i det videre arbeidet med ferdigstillingen og implementeringen av indikatorene – slik at man får et system av høy kvalitet.

Komiteen vil også bemerke viktigheten av at man fortsatt har fokus på brukermedvirkning, da dette er helt avgjørende for å etablere gode løsninger for tilgjengelighet og universell utforming. Komiteen viser i denne forbindelse til at undersøkelsen dokumenterer at brukerorganisasjonene hittil ikke i tilstrekkelig grad er blitt tatt med på råd tidlig i prosessen, og at brukermedvirkningen derfor ikke fungerer etter hensikten. Komiteen forutsetter derfor at departementet griper tak i dette svake punktet, og at brukerne får anledning til å fremkomme med løsninger tilpasset de forskjellige grupper mennesker med nedsatt funksjonsevne, spesielt innenfor områdene som omfatter syns-, bevegelses- og hørselshemmede.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument nr. 3:10 (2008–2009) – om Riksrevisjonens undersøkelse av adgang til samfunnslivet for personer med funksjonsnedsettelse – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 1. desember 2009

Anders Anundsen

leder

Ulf Erik Knudsen

ordfører

